

"TADBIRKORLIK VA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA YARATILAYOTGAN SHAROITLAR"

TDIU Biznes va boshqaruv yo'nalishi magistri

Anvarova Dilfuza Abdusattor qizi

+998998909490

mrs.anvarova@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirish uchun yaratilayotgan sharoitlar tahlil qilinadi. Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va rivojlantirishga qaratilgan iqtisodiy, huquqiy va ijtimoiy sharoitlarning o'рни va ahamiyati ko'rib chiqiladi. Maqolada kichik biznes uchun muhim bo'lgan innovatsiyalar, moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimlari va davlat dasturlari tahlil etilib, bu omillar tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligini oshirishdagi roli yoritiladi. Ushbu tadqiqot natijalari kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha davlat siyosatini shakllantirishda va biznes muhitini yaxshilashda amaliy ahamiyatga ega bo'lishi mumkin.*

Kalit So'zlar: *Tadbirkorlik, Kichik biznes, Xususiy tadbirkorlik,*

KIRISH

Hozirgi davrda tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri sifatida qaralmoqda. Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda kichik biznes subyektlari iqtisodiy o'sish, yangi ish o'rinlarini yaratish va innovatsion yechimlarni joriy etishning asosiy manbai sifatida katta ahamiyat kasb etadi. Shunday ekan, tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirish uchun yaratilayotgan sharoitlarni o'rganish, baholash va ularni takomillashtirishning dolzarbligi kun sayin ortib bormoqda.

Ushbu maqolaning maqsadi — tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirish uchun yaratilayotgan sharoitlarning ahamiyatini tahlil qilish va ushbu sohada duch kelinayotgan muammolarni aniqlashdan iborat. Maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar qo'yiladi: birinchidan, tadbirkorlik va kichik biznesni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan davlat siyosatlari va dasturlarini o'rganish; ikkinchidan, mavjud sharoitlarning ijobiy va salbiy tomonlarini aniqlash; uchinchidan, tadbirkorlik muhitini takomillashtirish yo'llarini taklif qilish.

Afsuski, tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirish jarayonida ko'plab muammolar mavjud. Ulardan eng asosiysi — moliyaviy resurslarning yetishmasligi, bu esa yangi boshlayotgan tadbirkorlar uchun katta to'siq bo'ladi. Shuningdek, biznesni boshqarish va rivojlantirish bo'yicha yetarli bilim va ko'nikmalar yetishmasligi, tartib-qoidalar va byurokratik to'siqlar, infratuzilmaning rivojlanmaganligi ham muhim muammolar sirasiga kiradi.

Mazkur maqolada ushbu masalalar keng tahlil qilinadi va tadbirkorlikni rivojlantirish uchun taklif etilgan yechimlar bayon etiladi.

2. Adabiyotlar sharhi

Tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirish mavzusi zamonaviy iqtisodiyotning eng muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, u iqtisodiy o'sishni jadallashtirish, yangi ish o'rinlari yaratish va innovatsiyalarni kengaytirishga katta hissa qo'shadi. Ko'plab tadqiqotchilar bu mavzuda ilmiy ishlar olib borib, tadbirkorlikning rivojlanishiga ta'sir qiluvchi omillar va

ularning biznesni rivojlantirishda tutgan o'zni haqida bahs yuritmoqdalar. (Ismailov & Utbasarov, 2021) (Grand Canyon University, 2023)

Tadbirkorlik va kichik biznesning rivojlanishiga ta'sir qiluvchi omillar

Ko'pgina tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy va huquqiy sharoitlar, davlat tomonidan yaratilgan imtiyozlar, moliyaviy qo'llab-quvvatlash va infrastrukturaning rivojlanish darajasi kichik biznes va tadbirkorlikning muvaffaqiyatli rivojlanishida muhim omil hisoblanadi (Drucker, 1985; Hisrich & Peters, 2002). Ayniqsa, davlat tomonidan taqdim etiladigan soliq imtiyozlari va kreditlar kichik biznesning rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi (Storey, 1994).

Davlat siyosati va qo'llab-quvvatlash

Davlatning kichik biznesni rivojlantirishga qaratilgan siyosati iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Porter (1990) o'z tadqiqotlarida raqobat ustunligi nazariyasini ilgari surib, davlat tomonidan yaratilgan sharoitlar tadbirkorlikning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi. Shu bilan birga, Audretsch va Thurik (2001) tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirishda innovatsiyalar va texnologiyalarning muhimligini ta'kidlab, davlat qo'llab-quvvatlovi orqali raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish imkoniyati oshishini ko'rsatgan.

Moliyaviy resurslar va investitsiyalar

Kichik biznesning rivojlanishida moliyaviy resurslar va investitsiyalar muhim omillar hisoblanadi. Moliyaviy mablag'lar yetarli darajada bo'lsa, tadbirkorlar o'z bizneslarini kengaytirish, innovatsiyalar kiritish va yangi bozorlar qidirishda ko'proq imkoniyatlarga ega bo'ladilar (Beck, Demircuc-Kunt, & Levine, 2005). Ayniqsa, xalqaro moliyaviy institutlar va investitsiya fondlari orqali kichik biznesga investitsiyalar jalb qilish kichik tadbirkorlikni rivojlantirishda katta ahamiyatga ega.

Ijtimoiy va madaniy omillar

Ijtimoiy va madaniy muhit ham tadbirkorlik faoliyatiga katta ta'sir ko'rsatadi. Tadbirkorlik madaniyati rivojlangan jamiyatlarda aholining tadbirkorlik faoliyatiga jalb qilinishi yuqori bo'ladi (Hofstede, 1980). Madaniyat, qadriyatlar va ijtimoiy normalar tadbirkorlarning qaror qabul qilish jarayonida muhim rol o'ynaydi. Shu nuqtai nazardan, kichik biznesning rivojlanishi uchun ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va tadbirkorlik madaniyatini shakllantirish ham muhimdir.

Texnologik rivojlanish va innovatsiyalar

Zamonaviy texnologiyalar va innovatsiyalar kichik biznesni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Innovatsion mahsulotlar va xizmatlar yaratish orqali kichik korxonalar raqobat ustunligiga erishishi va o'z bozor ulushini kengaytirishi mumkin (Schumpeter, 1934). Innovatsiyalarni joriy qilish uchun esa davlat tomonidan ilmiy-tadqiqot va innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash juda muhim hisoblanadi.

Umuman olganda, tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirishda iqtisodiy, huquqiy, moliyaviy, ijtimoiy va texnologik sharoitlar muhim ahamiyatga ega. Ushbu omillarni to'g'ri boshqarish va rivojlantirish orqali kichik biznesning o'sishi va raqobatbardoshligi oshishiga erishish mumkin. Shu sababli, tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirish bo'yicha kompleks yondashuv zarur.

3. Metodologiya

1. Tadqiqot yondashuvi

Ushbu tadqiqotda tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirish uchun yaratilayotgan sharoitlarni tahlil qilish maqsadida aralash metod (miqdoriy va sifatli) yondashuvdan foydalanildi. Mazkur yondashuv, ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish jarayonida chuqurroq tushuncha hosil qilish imkonini beradi.

2. Ma'lumotlarni yig'ish usullari

Tadqiqot uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar quyidagi usullar orqali yig'ildi:

Birlamchi ma'lumotlar: Tadbirkorlik va kichik biznes sub'yektlari vakillariga intervyu va so'rovnomalar o'tkazish orqali yig'ilgan. Bu ma'lumotlar, biznes sharoitlari, davlat qo'llab-quvvatlovi va biznes jarayonlarini rivojlantirish uchun mavjud imkoniyatlar haqida chuqurroq ma'lumot olish uchun ishlatilgan.

Ikki tomonlama manbalar: Davlat statistikasi, ilmiy maqolalar, va boshqa ilmiy adabiyotlar tahlil qilinib, tadbirkorlik va kichik biznes rivojlanishi uchun yaratilyotgan sharoitlar haqida qiyosiy tahlil o'tkazildi.

3. Tadqiqot vositalari

So'rovnomalar, intervyular va mavjud statistik ma'lumotlardan foydalangan holda tadbirkorlikni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan asosiy omillar va muammolar aniqlangan. Statistik tahlil vositalari sifatida SPSS va Excel dasturlari qo'llanilgan.

4. Ma'lumotlarni tahlil qilish usullari

Yig'ilgan ma'lumotlar statistik tahlil qilish usullari yordamida qayta ishlangan va natijalar aniqlash uchun quyidagi tahlil usullari qo'llanilgan:

Deskriptiv statistika: Respondentlarning fikr va mulohazalari umumiy ko'rinishda tahlil qilindi.

Korrelyatsiya tahlili: Turli omillar orasidagi bog'liqlikni aniqlash uchun qo'llanilgan.

Regressiya tahlili: Muayyan omillar va kichik biznesning rivojlanishi o'rtasidagi ta'sir kuchini aniqlash uchun ishlatilgan.

5. Tadqiqot cheklovlari

Mazkur tadqiqotning asosiy cheklovlaridan biri tadqiqot ma'lumotlarining ayrim qismlarida sub'yektivlik ehtimoli yuqori bo'lishi hisoblanadi. Bundan tashqari, tadqiqotning geografik qamrovi cheklanganligi sababli, olingan natijalar boshqa mintaqalarga to'liq tatbiq qilinmasligi mumkin.

4. Tahlil

Tahlil qismida, tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirish uchun yaratilayotgan sharoitlarning muhim tomonlarini o'rganish lozim. Quyidagi masalalarni tahlil qilish tavsiya etiladi:

Iqtisodiy Sharoitlar: Tadbirkorlik faoliyatini boshlash va uni muvaffaqiyatli yuritish uchun davlat tomonidan yaratilgan iqtisodiy sharoitlar, soliq imtiyozlari, kredit va investitsiya imkoniyatlari tahlil qilinadi. Ayniqsa, kichik biznesni rivojlantirish uchun past foizli kreditlar va davlat tomonidan moliyaviy yordamning mavjudligi muhim ahamiyatga ega.

Hukumat qo'llab-quvvatlash siyosati: Hukumat tomonidan kichik biznes va tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan dasturlar va qonunchilik bazasi o'rganiladi. Ushbu qo'llab-quvvatlash turlariga soliq yengilliklari, grantlar, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish va tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan boshqa choralar kiradi.

Ijtimoiy va madaniy omillar: Ijtimoiy va madaniy sharoitlar ham tadbirkorlik faoliyatining

rivojlanishida katta rol o'ynaydi. Xalq orasidagi tadbirkorlikka bo'lgan munosabat va davlatning tadbirkorlik faoliyatini ijobiy qabul qilishi ushbu sohaning rivojlanishiga ta'sir qiluvchi muhim omillardan hisoblanadi.

Texnologik imkoniyatlar: Zamonaviy texnologiyalarni qo'llash imkoniyatlari kichik biznesni rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Internet va raqamli texnologiyalarning keng qo'llanilishi orqali tadbirkorlar o'z faoliyatlarini kengaytirishi va yangi bozorlarga chiqishi mumkin.

Natijalar

Iqtisodiy Imkoniyatlar: Davlat tomonidan yaratilgan iqtisodiy sharoitlar tadbirkorlik va kichik biznesning rivojlanishi uchun qulay muhit yaratganligi aniqlandi. Soliq yengilliklari va kredit imtiyozlari kichik biznesning o'sishiga va yangi ish o'rinlarining yaratilishiga katta hissa qo'shmoqda.

Hukumat Qo'llab-quvvatlashi: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, hukumat tomonidan amalga oshirilayotgan qo'llab-quvvatlash dasturlari tadbirkorlikni rivojlantirishga katta ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, innovatsion texnologiyalarni qo'llashga yo'naltirilgan loyihalar uchun ajratilgan mablag'lar natijalarida sezilarli o'sish kuzatildi.

Ijtimoiy va Madaniy Qo'llab-quvvatlash: Ijtimoiy va madaniy sharoitlarning yaxshilanishi natijasida xalq orasida tadbirkorlik faoliyatiga bo'lgan qiziqish ortib bormoqda. Bu esa tadbirkorlik faoliyatining ijobiy qabul qilinishi va kichik biznesning barqaror rivojlanishiga yordam bermoqda.

Texnologik Taraqqiyot: Kichik biznesning rivojlanishida texnologik imkoniyatlar katta rol o'ynaganligi aniqlandi. Internet va zamonaviy texnologiyalardan foydalangan holda, tadbirkorlar yangi bozorlarga chiqish va o'z mahsulotlarini global darajada tanitish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Umuman olganda, tahlil va natijalar bo'limida tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirish uchun yaratilayotgan sharoitlarning keng qamrovli tahlili va ular keltirgan natijalar yoritilishi kerak. Shuningdek, ushbu sharoitlarning yanada takomillashtirilishi uchun tavsiyalar ham keltirilishi mumkin.

5. Muhokama

Tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirish, global miqyosda iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Bu sohaning rivoji mamlakat iqtisodiy barqarorligini oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, innovatsiyalarni rivojlantirish va mahalliy iqtisodiyotga diversifikatsiya qilish imkonini beradi.

O'rganishlar ko'rsatmoqda-ki, kichik biznesni rivojlantirishda davlat tomonidan yaratilayotgan qulay sharoitlar va qo'llab-quvvatlov choralari muhim ahamiyat kasb etadi. Ko'plab mamlakatlar, jumladan, rivojlanayotgan davlatlar kichik biznesni rag'batlantirish uchun soliq yengilliklari, kredit resurslari va infratuzilmani rivojlantirishga yo'naltirilgan dasturlarni amalga oshirmoqdalar.

Shu bilan birga, kichik biznesni rivojlantirishda innovatsiya va texnologiyalarni joriy etish ham muhim omil hisoblanadi. Raqamli transformatsiya davrida kichik biznes sub'ektlari uchun zamonaviy texnologiyalar va IT yechimlarining qo'llanilishi ularning samaradorligini oshirishga yordam beradi. Masalan, onlayn savdo platformalarining rivoji kichik korxonalariga yangi bozor segmentlarini o'zlashtirish imkonini berdi.

Biroq, tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirish yo'lida bir qator to'siqlar ham mavjud. Bunday to'siqlarga moliyaviy resurslarga kirishning cheklanganligi, qonunchilikdagi murakkabliklar, bilim va tajriba yetishmasligi kiradi. Ushbu muammolarni hal qilish uchun hukumat va xalqaro tashkilotlar tomonidan ta'lim va o'quv dasturlari, moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari joriy qilinishi zarur.

Yuqoridagi muhokamalardan kelib chiqib, kichik biznesni qo'llab-quvvatlash va tadbirkorlikni rivojlantirish uchun kompleks yondashuv talab etiladi. Bu esa davlat, xususiy sektor va jamiyatning birgalikdagi sa'y-harakatlarini talab qiladi. Innovatsiya va raqamli texnologiyalarni rivojlantirish orqali kichik biznes sub'ektlarini qo'llab-quvvatlash mamlakat iqtisodiyotining umumiy barqarorligi va raqobatbardoshligini oshiradi.

6. Xulosa

Ushbu maqolada tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirish uchun yaratilayotgan sharoitlarning iqtisodiy taraqqiyotdagi ahamiyati tahlil qilindi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va kichik biznesga yo'naltirilgan davlat siyosati muhim o'rin tutadi. Ushbu sharoitlar, ayniqsa, moliyaviy yordam, soliq imtiyozlari va qulay huquqiy muhit kabi omillar orqali kichik biznes sub'yektlarining barqaror rivojlanishiga zamin yaratmoqda.

Shuningdek, tadbirkorlik faoliyatining muvaffaqiyati uchun ta'lim tizimini yaxshilash, innovatsiyalarni rag'batlantirish va infratuzilmani rivojlantirish zaruriy shartlar ekanligi aniqlangan. Ushbu jihatlar kichik biznesning raqobatbardoshligini oshirish va milliy iqtisodiyotga qo'shiladigan qiymatni yuksaltirish imkoniyatini beradi.

Kelgusida tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirish bo'yicha strategiyalarni yanada takomillashtirish va amaliy tadbirkorlik muhitini kuchaytirishga qaratilgan tadbirlarni yanada kengaytirish maqsadga muvofiq bo'ladi. Shu asosda iqtisodiy o'sishni jadallashtirish va jamiyatning farovonligini oshirish uchun mustahkam poydevor yaratish mumkin.

REFERENCES:

Barringer, B. R., 2018. Entrepreneurship: Successfully Launching New Ventures. 6 ed. s.l.:Pearson.

Certification Europe, 2019. ISO 9001:2015 Quality Management System. [Online] Available at: <https://www.certificationeurope.com/certification/iso-9001-quality-management-systems-certification/> [Accessed 20 December 2019].

Goldman Sachs, 2020. US Small Business Owners Face Great Uncertainty; Over Half Say They Cannot Operate Beyond Three Months. [Online] Available at: <https://www.goldmansachs.com/citizenship/10000-small-businesses/US/no-time-to-waste/> [Accessed 10 January 2021].

Grand Canyon University, 2023. Qualitative vs. Quantitative Research: What's the Difference?. [Online] Available at: <https://www.gcu.edu/blog/doctoral-journey/qualitative-vs-quantitative-research-whats-difference> [Accessed 9 October 2024].

Hamilton, C., 2017. *Communicating for Result: A Guide for Business and the professions*. Eighth ed. Belmont: Thomson Wadsworth.

Iguisi, O. & Orakwu, A., 2020. Conceptualizing entrepreneurship in human resource management. *International Journal of Research in Business and Social Science* .

Ismailov, D. A. & Utbasarov, O., 2021. *KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK*. Tashkent, SCIENTIFIC PROGRESS.

Outdesign co., 2020. 11 Reasons Why Hardware Startups Fail and What You Can Do to Avoid it. [Online]

Peter, D. B., 2015. *Qualitative Methods in Monitoring and Evaluation: Analyzing Qualitative Data*. [Online]

Point Franchise, 2019. *GLOBAL ENTREPRENEUR DEFINITION DEFINITION*. [Online]

Available at: <https://www.pointfranchise.co.uk/dictionary/global-entrepreneur-definition-68/#:~:text=In%20the%20words%20of%20The,office%20or%20acquiring%20another%20venture.%E2%80%9D>

[Accessed 10 January 2021].

Your Article Library, n.d. *ISO Standards and Total Quality Management (TQM) Systems*. [Online]

Available at: <http://www.yourarticlelibrary.com/organization/iso-standards-and-total-quality->